

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ**

**Мотиви навчальної діяльності як чинники успішної адаптації
студентів**

**Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»**

Виконав: студент 4 курсу 07-431 групи

Спеціальності: 053 Психологія

Освітньо-професійної програми: «Психологія»

Євгеній ЧИКИШ

Керівник: к.психол.н., доцент Олеся САМКОВА

Рецензент: к.психол.н., доцент Іван КРУПНИК

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
Розділ 1. Теоретичне дослідження адаптації студентів перших курсів до навчання у закладах вищої освіти.....	6
1.1. Особливості адаптації до навчання у студентів першого курсу.....	6
1.2. Особливості мотивації учбової діяльності особистості.....	15
Висновки до першого розділу.....	19
Розділ 2. Емпіричне дослідження мотивів учбової діяльності як чинника успішної адаптації студентів-першокурсників до ЗВО.....	21
2.1. Організація та психодіагностичний інструментарій дослідження мотивів учбової діяльності як чинника успішної адаптації студентів....	21
2.2. Аналіз змістових характеристик мотивації студентів як чинника успішної адаптації до навчання у ЗВО.....	23
Висновки до другого розділу.....	38
ВИСНОВКИ.....	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	43
ДОДАТКИ.....	47
Додаток А. Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти Херсонського державного університету.....	47

ВСТУП

Навчання у закладах вищої освіти для людини – це один із найважливіших періодів життя, становлення як професіонала, особистісного росту. Проте вступ та перші місяці навчання пов'язані у студентів-першокурсників з труднощами, що виникають у зв'язку з їх переходом до нових умов навчання. Відбувається досить різка зміна звичного шкільного стереотипу навчання, що може обумовлювати порівняно низьку успішність навчання, зниження рівня навчальної мотивації, виникнення труднощі в спілкуванні та ін.

Мотивація до навчання є одним із чинників успішності проходження адаптації студентів-першокурсників у закладах вищої освіти – від зацікавленості, наполегливості, спрямованості та бачення перспективи молоддю у майбутній професійній діяльності залежить особливості проходження адаптації до навчання у новому інституті соціалізації. А успішність адаптації у свою чергу сприяє не тільки успішному навчанню, але й сприяє розвитку та самореалізації особистості студентів. У процесі адаптації до навчання мотивація також породжує позитивне ставлення до майбутньої професії, спонукає до активного засвоєння знань, успішного оволодіння навичками, що необхідні в майбутній професійній діяльності. Тому формування та розвиток мотивації, підвищення рівня адаптації до навчання у закладах вищої освіти є одним із найголовніших завдань для забезпечення успішного засвоєння освітньої програми, гармонійного особистісного зростання, підвищення професійної компетентності. Отже, дослідження проблем адаптації студентів-першокурсників до навчання у закладах вищої освіти та вивчення мотивації до навчання як чинника успішної адаптації є актуальним та необхідним питанням.

Різноманітні аспекти проблеми адаптації були предметом вивчення вітчизняних та зарубіжних науковців (Ф. Александер, Ю. Горло,

Ю. Забродіна, О. Кокур, С. Максименко, М. Мід, Н. Міллер, Р. Сірс, Т. Френч та ін.), однак до сих пір відсутній єдиний погляд на сутність цього поняття. Проте залишається досить багато нез'ясованого й у питанні адаптації першокурсників до нових умов навчання у закладах вищої освіти, хоча цьому присвячена низка досліджень (О. Бодальов, С. Вершловський, О. Галус, В. Грібов, Н. Жигайло, В. Казміренко, Т. Каткова, Т. Коннікова, Г. Кузіна, Г. Левківська, М. Левченко, В. Лісовський, І Ляхов, О. Мороз, Г. Панченко, С. Рунова, В. Семиченко, В. Сластенін, В. Сорочинська, Ю. Стафєєва та ін).

Проблеми мотивації до навчання студентів поставали предметом дослідження таких науковців як: А. Алексюк, Н. Бадмаєва, Л. Беш, В. Вілюнас, О. Гилюн, І. Зайцева, С. Занюк, Т. Ільїна, С. Канюк, Н. Кузьміна, В. Михайличенко, Г. Мухіна, В. Полянська, С. Пухно, А. Реан, О. Смоліна, Н. Черняк, В. Якуніна та ін.

Таким чином, слід наголосити на важливості дослідження проблеми навчальної мотивації як чинника успішної адаптації, акцентуючи увагу на тому, що навчальну адаптацію неможливо виключити ні з процесів соціалізації, ні взагалі з життя, оскільки це, як зазначає О. Смоліна, є «багатофакторний та багатовимірний процес входження особистості у нове соціальне оточення з метою спільної діяльності у напрямку прогресивної зміни як особистості, так і середовища» (Смоліна О. С.) [34, с. 97].

Мета дослідження полягає у вивченні мотивації до навчання як чинника успішної адаптації першокурсників закладів вищої освіти.

Відповідно до мети було визначено основні **завдання** дослідження:

1. Розглянути особливості адаптації студентів-першокурсників до навчання у закладах вищої освіти та проаналізувати можливі проблеми адаптації.

2. На основі сучасних літературних джерел проаналізувати особливості мотивації учбової діяльності.

3. Емпірично дослідити особливості мотивації до навчання у студентів першого курсу як чинника успішної адаптації у ЗВО.

Об'єктом дослідження є адаптація студентів-першокурсників.

Предмет дослідження: мотивація як чинник успішної адаптації студентів.

У дослідженні використані наступні **методи дослідження:** *теоретичні:* аналіз, синтез та узагальнення існуючих теоретичних підходів; *емпіричні:* методика «Діагностика навчальної мотивації студентів» (А. Реан і В. Якунін, модифікація Н. Бадмаєвої), методика «Вивчення мотивації навчання в виші» Т. Ільїної, багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність» (МЛО - АМ) А. Маклакова та С. Чермяніна; *методи математично-статистичної обробки емпіричних даних:* t-критерій Стьюдента.

Практичне значення: отримані результати можуть бути корисними у роботі практичного психолога закладу вищої освіти щодо наступності та сприянні оптимізації самого процесу адаптації першокурсників, створенні розвивально-корекційної програми для студентів, що допоможе зменшити труднощі адаптаційного процесу та скоротити його тривалість. А також розробці практичних рекомендацій для викладачів та кураторів щодо організації навчання, орієнтованого на адаптацію студентів молодших курсів до навчання у ЗВО.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів (теоретичного та практичного), висновків, списку використаних джерел, що нараховує 37 найменувань, та додатків.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ПЕРШИХ КУРСІВ ДО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1.1. Особливості адаптації до навчання у студентів першого курсу

Адаптація студентів до навчання у закладах вищої освіти має свої особливості. Входження молоді у систему вузівського навчання, набуття нового соціального статусу студента зобов'язують до вироблення нових способів поведінки, що дозволяють першокурсникам більшою мірою відповідати своєму новому статусу. Цей процес пристосування молоді до нових умов навчання може бути досить тривалий час, що, в свою чергу, може викликати перенапруження на психологічному та на фізіологічному рівнях, у зв'язку з чим у студентів знижується активність, не отримується виробити нові способи поведінки та досить складно навіть виконувати звичні види діяльності (Жигайло Н. І.) [9].

Вивчення проблеми психологічної адаптації студентів першого курсу до умов навчання у закладі вищої освіти передбачає в першу чергу конкретизацію поняття «адаптація». Тракткування явища адаптації до навчання у закладі вищої освіти може бути досить різною.

Л. Грішанов зазначає, що «під адаптацією студента слід розуміти процес приведення основних параметрів його соціальних і особистісних характеристик у відповідність, у стан динамічної рівноваги з новими умовами вузівського середовища як зовнішнього фактора по відношенню до студента» (Грішанов Л. К.) [6, с. 34].

Основний зміст процесу адаптації студентів до навчання у закладі вищої освіти Л. Грішанов визначає як: «формування нового ставлення до професії, освоєння нових навчальних форм, оцінок, способів і прийомів

самостійної роботи та інших вимог, пристосування до нового типу навчального колективу, його звичаїв і традицій, навчання новим видам наукової діяльності, пристосування до нових умов побуту в студентських гуртожитках, новим зразкам студентської культури, новим формам використання вільного часу» (Грішанов Л. К.) [6, с. 35].

Т. Рогнінська в свою чергу висуває гіпотезу про те, що адаптація студентів – це «складний процес перебудови психічної діяльності, і він повинен проявлятися у змінах рівневих значень окремих характеристик особистості, і в зміні взаємозв'язків між ними, а також у різних співвідношеннях змін до різних періодів адаптаційного процесу» (Рогнінська Т. І.) [30, с. 99].

Т. Резнік зазначає, що «адаптація студентів-першокурсників пов'язана з подоланням труднощів входження в нове соціальне середовище, встановленням внутрішньогрупових відносин, пристосуванням до нових форм навчання. Друга критична точка відповідає третьому курсом навчання і характеризується як процес професійного самовизначення особистості, початок професійної адаптації особистості до своєї майбутньої спеціальності. Але обидва ці процеси є складовими компонентами процесу адаптації, що знаходяться в логічній послідовності» (Резнік Т. І.) [29, с. 2].

О. Галус відзначає значимість самооцінки студента, що є показником здатності до навчальної адаптації, оскільки адаптація – це «завжди той чи інший вид балансування внутрішнього і зовнішнього, індивідуального з громадським. Важливою передумовою успішної адаптації студента є наявність у нього здатності правильно оцінювати свої можливості як щодо пропонованих йому навчальних завдань, так і стосовно його розпорядку та правил, що визначають їх виконання» (Галус О. М.) [3, с. 49].

І. Іваненко вказує на те, що «динаміку розвитку уваги, пам'яті та образного мислення можна розглядати як процес, що відображає

пристосування студентів до навчання у вузі. Зміна рівня функцій і їх стабілізація – показник адаптації до навчального процесу» (Іваненко І.) [12, с. 26].

Аналізуючи наукову літературу з досліджуваної теми, необхідно зазначити про наявність окремо суб'єктивного і об'єктивного критеріїв успішності адаптації студентів. Н. Тарабріна та О. Лазебна суб'єктивний критерій визначають як «ступінь усвідомленої або неусвідомленої задоволеності виконавця різними аспектами життєдіяльності та самим собою» (за Бусловською Л. К.) [2, с. 72]. У якості об'єктивного критерію розглядають «ефективність діяльності, що є певним рівнем продуктивності, результативності діяльності» (Бусловська Л. К.) [2, с. 73].

На підставі вище зазначеного, ми можемо зробити висновок, що адаптація студентів до закладу вищої освіти є складним і багатофакторним процесом зміни типу та особливостей зв'язків, відносин студента до організації навчального процесу в університеті та дотримання його.

Зазвичай, проблема адаптації стає актуальною відносно нових, незнайомих для особистості ситуацій, що є для нього дуже важливими. Це свідчить про те, що неадаптованість може призводити до психічного неблагополуччя особистості, виникненню дистресу, серйозної загрози для життєвих інтересів індивіда. Неадаптованість проявляється в невірному неадекватному розумінні ситуації і, як наслідок, вчинення дій, що підвищують несприятливість та загрозовість ситуації (Фруктова Я. С.) [36].

Узагальнене трактування психологічної адаптації до нових незвичних умов завбачає формування психологічних механізмів, що забезпечують особистісну безпеку та адекватну орієнтацію в новій незвичній ситуації. При успішній адаптації особистість може

максимально успішно самореалізуватися без надмірних зусиль (Приступа В. В.) [26].

Психологічний аспект адаптації першокурсників полягає у зміні вироблених раніше установок, навичок, звичок, ціннісних орієнтацій учнів закладів середньої освіти, втрати роками закріплених взаємин з колективом. Вступивши до закладу вищої освіти молодь потрапляє у нові, незвичні умови, що спричиняють зміни динамічного стереотипу та емоційних переживань, що з ними пов'язані (Бохонкова Ю. О.) [1].

Зазвичай соціально-психологічна дезадаптація сприяє втраті сформованих позитивних установок і взаємовідносин студентів першого курсу. Тяжким наслідком дезадаптації є стан тривожності, напруженості, погіршення поведінки, зниження активності у навчанні, інтересу до організаційної та громадської діяльності, невдачі під час складання першої сесії, в деяких випадках навіть можливі втрата віри у власні сили та можливості, розчарування у життєвих планах (Добрянський І. А.) [7].

Таким чином, ми можемо стверджувати, що процес адаптації до навчання у закладах вищої освіти є досить складним багатограним явищем, що завершується до кінця третього курсу.

Г. Левківська пропонує розрізняти три форми адаптації студентів першого курсу до умов навчання у закладі вищої освіти, а саме: «Перша форма адаптації - *формальна адаптація* – стосується пізнавально-інформаційного пристосування студентів до нового оточення, до структури вищої школи, до вимог і своїх зобов'язань. Друга форма – *суспільна адаптація* – це процес внутрішньої інтеграції груп студентів-першокурсників і інтеграція цих груп зі студентським оточенням в цілому. Третя – *дидактична адаптація* – стосується підготовки студентів до нових форм і методів навчальної роботи у вищій школі» (Левківська Г. П.) [17, с. 304].

Також слід зазначити, що виокремлюють декілька сторін соціальної адаптації студентів:

❖ професійну адаптацію, що розглядається як пристосування до змісту, характеру, умов і організації навчального процесу у ЗВО, формування навичок самостійності в навчальній роботі. Професійна адаптація є передумовою активної діяльності студента та необхідним фактором її ефективності.

❖ соціально-психологічну адаптацію, що розуміється як пристосування індивіда до групи, взаємовідносин в колективі, вироблення власного стилю поведінки. Вона компенсує недостатність звичної поведінки в нових умовах, надає можливості оптимального функціонування особистості в незвичній обстановці. Якщо першокурсник зазнає значних труднощів в процесі адаптації, не зможе адаптуватися до нових умов навчання у закладі вищої освіти, то у нього починають виникати додаткові складнощі у навчальній діяльності та міжособистісному спілкуванні (Бохонкова Ю. О.) [1].

Соціально-психологічну адаптацію, в свою чергу, зазвичай розглядають у трьох аспектах:

- медико-біологічний – як результат пристосування організму людини і її психіки до умов професійної діяльності та спілкування;
- психолого-педагогічний – як процес соціалізації особистості в навчальній діяльності і результат цього процесу;
- соціологічний аспект розглядається як особливий етап життєвого шляху, що пов'язаний із закінченням навчання в системі освіти та початком професійної діяльності (Новосад Н.) [22].

Соціально-психологічна адаптація студентів, що навчаються на першому курсі, до освітнього середовища закладу вищої освіти проходить через певні етапи. Н. Лизь виділяє наступні: «Індивід проходить через 4 етапи. Перший етап – підготовчий, пов'язаний з професійним самовизначенням підлітка і формування початкової

психологічної бази для подолання труднощів першого періоду адаптації до навчання. Другий етап – орієнтовний, пов'язаний з орієнтацією і пристосуванням підлітка до загальної специфіки вищого навчального закладу, із засвоєнням діючих норм, правил і підпорядкуванням його вимогам. Третій етап – відбувається пристосування студентів до особливостей і вимог, пов'язаних з вибором спеціальності, а також до навчальної групи. Четвертий етап – першокурсник за рахунок розширення поняття про профілі своєї спеціальності формує первинну самооцінку правильності професійного вибору і поведінки в групі» (Лизь Н. А.) [18, с. 73].

Т. Попова зазначає, що в процесі адаптації до нових умов студент-першокурсник проходить через чотири стадії, а саме : «Початкова стадія, коли індивід або група усвідомлюють, як вони повинні вести себе в новому для них соціальному середовищі, але ще не готові визнати і прийняти систему цінностей нового середовища і прагнуть дотримуватися колишньої системи цінностей. Далі йде стадія терпимості, коли індивід, група і нове середовище проявляють взаємну терпимість до систем цінностей і зразків поведінки один одного. Третя стадія – акомодация, тобто визнання і прийняття індивідом основних елементів системи цінностей нового середовища при одночасному визнанні деяких цінностей індивіда, групи новим соціальним середовищем. І четверта стадія – асиміляція, тобто повний збіг систем цінностей індивіда, групи і середовища» (Попова Т. І.) [25, с. 54].

Для успішної адаптації також необхідним є прояв активної позиції, як з боку викладача, так і студента, тобто повинна бути спільна діяльність. Студент має самостійно знайти та обрати для себе способи і шляхи досягнення освітньої мети, а викладач – створювати для цього умови.

Слід зазначити, що саме на першому курсі формується ставлення до навчання, до майбутньої професійної діяльності, відбувається досить

активний пошук себе. Не залежно від успіхів у навчанні в школі, навіть з гарними знаннями шкільної програми, на першому курсі молодь не відразу набуває впевненості у власних силах. Перша невдача може призвести до розчарування, відчуження, пасивності, втрати перспективи. У зв'язку з ним, на нашу думку, необхідно зазначити про можливі труднощі соціально-психологічної адаптації студентів першого курсу до навчання у закладі вищої освіти (Єфремов Г. Л.) [8].

В. Скрипник зазначає, що «існують наступні причини труднощів у соціально-психологічній адаптації першокурсників до нового середовища: невміння студента розподіляти свій час і сили; неготовність першокурсника до виконання високих вимог викладачів; неготовність працювати з великим обсягом нової інформації; відсутність звичного контролю й опіки з боку батьків і шкільних вчителів; неготовність студента до самостійного навчання; відсутність у студентів працьовитості, сили волі, а також бажання вчитися; недостатня загальноосвітня підготовка; слабо розвинені навички спілкування та ведення дискусій» (Скрипник В. А.) [33, с. 89].

Також вчений зазначає, що найбільші труднощі у студентів першокурсників пов'язані з браком часу на самопідготовку і правильним розподілом та використанням власного часу, а також переживанням розлуки з батьками, зі значно більшими вимогами викладачів у порівнянні з вчителями, що негативно позначається на психологічному стані, сприяє підвищенні тривожності, зниженні самооцінки (Скрипник В. А.) [33]. Перебування в новому колективі також негативно позначається на психічному стані першокурсника, оскільки для них характерно почувати себе скуто та невпевнено.

Ще однією з причин виникнення труднощі адаптації до закладів вищої освіти у молоді є новизна змістовної, методичної сторони навчання. Нові програми, нові методи викладання, що є значно відмінними від шкільних, емоційно бентежать першокурсника, оскільки

між програмами і методами навчання в школі та університеті є суттєві відмінності. Багато предметів є абсолютно новими. Також слабка підготовка в школі досить негативно позначається на процесі адаптації першокурсників, частішають стресові ситуації, зростає розумово-емоційне напруження (Перепечіна Н. М.) [23].

Труднощі адаптування першокурсників також обумовлені індивідуально-типологічними властивостями, типом нервової системи, особливостями протікання психологічних процесів. Важливу роль відіграють наявність і рівень розвитку спеціальних здібностей, що необхідні для освоєння обраної професії. До закладів вищої освіти часто вступають особи, що психологічно не підготовлені до оволодіння обраною професією, тому їх адаптація затягується, вони повільно та більш складно включаються в студентське життя (Любченко Н. В.) [19].

Рівень мотивації до навчання також має істотний вплив на процес адаптації. Помічено, що частина студентів, що індіферентно налаштована до освоєння професії, має більш повільний процес адаптації. Трапляється, що протягом навчання вони не змінюють свого ставлення до професії та в майбутньому намагаються її змінити (Музика Л.) [21].

Отже, дослідження процесу адаптації студентів першого курсу в умовах навчання у закладах вищої освіти дозволяють виділити наступні основні можливі труднощі: недостатня психологічна підготовка; переживання, пов'язані зі зміною колективу; невизначеність мотивації вибору професії; невміння здійснювати саморегуляцію поведінки і навчальної діяльності (самопідготовки, організації власного часу), що підсилюється відсутністю постійного контролю з боку батьків та педагогів; відсутність навичок самостійної роботи; нові умови діяльності; налагодження побуту і самообслуговування, особливо при проживанні окремо від батьків; пошук оптимального режиму праці і відпочинку (Гоцман О.) [5].

Т. Резнік зазначає, що «типові труднощі адаптації першокурсників зумовлені заміною рекомендованої зовні пізнавальної діяльності в школі аритмічною, яка вимагає високого рівня внутрішньої організації; відносно меншою інтенсивністю систематичного контролю за успішністю навчання у порівнянні зі шкільною системою чіткого повсякденного і поурочного контролю; недостатньою науковою обґрунтованістю критеріїв оцінювання успішності навчальної діяльності студентів; низьким престижем вузівських поточних оцінок; значним навчальним навантаженням, його нерівномірністю; відсутністю або недостатнім розвитком навичок самостійної роботи; нерозвиненістю вольових якостей студентів у поєднанні із залежністю від близької мотивації; недостатньою самоорганізованістю і самодисципліною» (Резнік Т. І.) [29, с. 3].

Отже, психологічні проблеми адаптації першокурсників, залежно від їх походження, можна класифікувати на мотиваційні, раціональні та поведінкові.

Таким чином, адаптація до навчання – це складний, тривалий, а часом болючий процес, що обумовлений необхідністю відмови від звичного та подолання численних і різномірних адаптаційних проблем і професійних ускладнень.

Під час соціально-психологічної адаптації студентам доводиться усвідомлювати та осмислювати свою нову соціальну роль. В процесі навчання, спілкування, професійного та особистісного самопізнання відбувається трансформація їх внутрішнього потенціалу за допомогою адаптаційних механізмів: когнітивного, емоційного, практичного, що обумовлює поведінку студента в різних ситуаціях навчання та практичної діяльності.

1.2. Особливості мотивації учбової діяльності особистості

Поняття «мотивація» є досить складним психологічним феноменом, що розуміється як система мотивів або стимулів та чинників, що обумовлюють певну діяльність, поведінку особистості. Мотивація містить в собі потреби, переживання особистості, цілі, мотиви, що пов'язані з їх задоволенням і реалізацією. Мотивація розкриває спрямованість, активність людини, її поведінку (Ільїн Є. П.) [13].

Мотивація науковцями розглядається як система мотивів, стимулів, що спрямовують особистість до тих чи інших дій, вчинків або поведінки. В свою чергу, мотивація до навчання розуміється як комплекс дій, що спрямовані на підвищення рівня навчальної мотивації, підвищення пізнавальних інтересів та активна спрямованість особистості на успішне оволодіння фаховими компетенціями під час засвоєння теоретичної та практичної навчально-пізнавальної діяльності. Тобто, мотиваційна складова навчальної діяльності має значний вплив на пізнавальні потреби студента, мотиви і сенси професійного навчання (Гилюн О. В.) [4].

Взагалі у психолого-педагогічній літературі не має єдиного трактування навчальної мотивації та власне класифікації навчальних мотивів. Різні дослідники вживають подібні, але не тотожні поняття для інтерпретації цього феномену, а саме: мотиваційна сфера, мотивація навчання, навчальна мотивація, мотивація навчальної діяльності, мотиваційний синдром та ін. (Пухно С. В.) [27].

І. Зимня зазначає, що «навчальна мотивація є окремим видом мотивації, що включена в діяльність навчання або навчальну діяльність. Як і для будь-якого іншого виду діяльності, навчальна мотивація визначається низкою специфічних для цієї діяльності чинників, а саме: освітньою системою, закладом освіти, де відбувається навчальна діяльність; особливостями організації освітнього процесу;

особливостями суб'єктів навчальної діяльності (вік, стать, інтелектуальний розвиток, здібності, рівень домагань, самооцінка, взаємодія із соціальним оточенням); суб'єктними особливостями педагога і, передусім, системою його відношень до студента; специфікою навчальної дисципліни» (Зимня І. О.) [11, с. 159].

А. Маркової зазначає, що «мотив у навчанні є спрямованістю особистості на окремі сторони навчальної роботи, яка пов'язана із внутрішнім ставленням особистості до неї. Умовно мотиви навчальної діяльності можна поділити на дві великі групи: 1) пізнавальні мотиви, що мають такі рівні: широкі пізнавальні мотиви (орієнтація на оволодіння новими знаннями); навчально-пізнавальні мотиви (орієнтація на засвоєння способів оволодіння знаннями, прийомів самостійної пізнавальної діяльності); мотиви самоосвіти (орієнтація на набуття додаткових знань і потім на побудову спеціальної програми самовдосконалення); 2) соціальні мотиви, які можуть мати такі рівні: широкі соціальні мотиви (обов'язок і відповідальність, розуміння соціальної значущості учіння); вузькі соціальні (прагнення зайняти певну позицію у стосунках з оточуючими, отримати їхнє схвалення); мотиви соціальної співпраці (орієнтація на різні способи взаємодії з іншими людьми)» (Маркова А. К.) [20, с. 46].

Також науковця зазначає, що навчальна мотивація має складну структуру, характеризується системністю, стійкістю, спрямованістю, динамічністю та є пов'язаною з характером навчальної діяльності та рівнем інтелектуального розвитку. Зазначає, що до складу навчальної мотивації входять наступні складові: потреби в навчанні, мета, емоції, ставлення й інтерес (Маркова А. К.) [20].

О. Карпова, досліджуючи мотиваційну сферу особистості у навчальній діяльності, вважає за необхідне розглядати її як об'єднання та взаємодію двох основних категорій детермінант – загальних і специфічних. Загальна містить в собі детермінанти власне особистісного

характеру (рівень організації структури особистості, її мотиваційної сфери), а специфічна поєднує чинники діяльнісного плану (зміст і структура навчальної діяльності, умови її організації). О. Карпова зазначає, що «мотиваційну сферу особистості у навчальній діяльності організовано на основі структурно-рівневого принципу, який утворюється на основі ієрархії п'яти основних рівнів: метасистемного, системного, субсистемного, компонентного і елементного. На мета системному рівні знаходяться власне особистісні витвори, тобто складові тієї метасистеми (особистості), до якої включено мотиваційну сферу. Системний рівень створюють всі організовані в єдине ціле мотиваційні чинники. Субсистемний рівень мотивації являє собою організацію основних мотиваційних підсистем, кожна з яких є синтезом якісно гомогенних і функціонально подібних мотивів. На компонентному рівні локалізовано окремі мотиви особистості, а на елементному – витвори, які є об'єктивно необхідними для формування мотивів, але тільки їх самих недостатньо для цього» (Карпова О. В.) [14, с. 23].

Також слід зазначити, що в психологічній літературі, різними науковцями виокремлюються різні види мотивів учбової діяльності. Л. Божович зазначає, що мотиви учбової діяльності можна поділити на дві великі категорії. Одні з них пов'язані із змістом навчальної діяльності та самим процесом її виконання; інші – є більш ширші, вони пов'язані з взаємовідносинами особистості, що навчається, з навколишнім середовищем (за Смоліна О.С.) [34].

П. Якобсон також виокремлює декілька типів мотивації, що пов'язана з результатами навчання, а саме:

1) мотивація, що умовно можна вважати як «негативну». Розглядається автором як спонуки особи, що навчається, викликані усвідомленням можливих незручностей і неприємностей, якщо вона не

вчитиметься (докори з боку викладачів, батьків, товаришів). Негативна мотивація не призводить до успішних результатів навчання;

2) мотивація, що має позитивний характер, проте обумовлена мотивами, що сформовані поза самою діяльністю. Ця мотивація може мати дві форми. Вона може визначатися вагомим для особистості соціальним устремлінням, прагненням. Або ж визначатися вузькоособистими мотивами: схваленням від оточуючих, прагнення до особистого благополуччя;

3) мотивація, що сформована в самій навчальній діяльності (мотивація, що безпосередньо пов'язана з цілями навчання, задоволення допитливості, інтелектуальною активністю) (Якобсон П. М.) [37].

В. Апельт виділяє наступні мотиви навчання: соціальні (усвідомлення соціальної значущості навчання, почуття обов'язку та відповідальність, прагнення зайняти певну позицію у відносинах з навколишніми людьми, отримати їхнє схвалення); пізнавальні (орієнтація на оволодіння новими знаннями, на засвоєння засобів отримання знань); комунікативні (спілкування з однолітками, з викладачами, дорослими); мотиви саморегуляції (орієнтація на отримання додаткових знань та сформування спеціальної програми самовдосконалення) (за Кочарян О. С.) [16].

Загалом, навчально-пізнавальна мотивація особистості може розглядатися як складна система чинників та механізмів, що змінюються, впливають постійно один на одного, спрямовують особу на успішне засвоєння знань, формування умінь та навичок, що створюють основу фахових компетентностей та забезпечують адаптивні процеси професійного та індивідуально-особистісного розвитку. Також слід зазначити, що, як зазначає Ю. Орлова, В. Семиченко, саме розвинена навчально-пізнавальна мотивація виступає не тільки одним із найважливіших чинників успішної

адаптації, але й є результатом процесу адаптації студентів до навчання у закладі вищої освіти (Семиченко В. А.) [31].

Слід також наголосити, що мотивація визначає не тільки поведінку особистості, а й її активність та спрямованість. Мотивація як складова навчальної діяльності, залежить від активності людини та від аналізу результатів її діяльності. Серед чинників, які мають значний вплив на успішність адаптації слід виділити: особливості проходження етапів соціалізації особистості; наявність досвіду адаптації до навчання та процесу професійної підготовки; індивідуально-типологічні особливості особистості. Також слід додати актуальну потребу студентів та наявність у них мотивації до професійного навчання, рівень спрямованості на самоосвіту, наявність необхідних знань, умінь та навичок, самовизначення і цілеспрямованість, рівень тривожності, адекватна самооцінка. Ще одним із вагомих критеріїв успішної адаптації є стан задоволеності процесом та самим результатом навчально-професійної підготовки (Староста В. І.) [35].

Висновки до першого розділу

На основі теоретичного аналізу наукової літератури з теми дослідження нами було встановлено, що проблема адаптації вивчалась на різних рівнях – від розкриття змісту поняття, до виявлення особливостей її прояву в різних видах діяльності та чинників, які детермінують цей процес в тих чи інших умовах.

Основний зміст процесу адаптації студентів перших курсів полягає у формуванні нового ставлення до професії, освоєння нових навчальних форм, оцінок, способів і прийомів самостійної роботи та інших вимог, навчання новим видам наукової діяльності, пристосування до нового типу навчального колективу, новим зразкам студентської

культури, до нових умов побуту в студентських гуртожитках, новим формам використання вільного часу.

Залежно від походження психологічні проблеми адаптації першокурсників можна класифікувати на мотиваційні, раціональні та поведінкові.

Формування майбутнього фахівця і ефективна самореалізація особистості у обраній трудовій діяльності обумовлена досить значною кількістю чинників, серед яких є саме мотивація до професійного навчання у закладах вищої освіти та проходження успішної адаптації першокурсників на початковому етапі фахового навчання.

Навчальна мотивація має складну структуру, є системною, стійкою, спрямованою, динамічною та пов'язана з характером навчальної діяльності й рівнем інтелектуального розвитку. Мотивація визначає не тільки поведінку особистості, а й її активність та спрямованість.

О. Карпова зазначає про п'ять основних рівнів мотивації: метасистемного, системного, субсистемного, компонентного і елементного. Також існують різні види мотивів навчальної діяльності. Наприклад, В. Апелъ виокремлює соціальні, пізнавальні, комунікативні мотиви та мотиви саморегуляції. П. Якобсон задає задачу про негативну мотивацію; позитивну, що обумовлена мотивами поза діяльністю; мотивація, що сформована в навчальній діяльності.

Отже, особливість навчальної мотивації студентів, що навчаються а молодших курсах у закладах вищої освіти полягає в тому, що є полімотивованою, водночас є одним із важливих результатів процесу адаптації і є одним із чинників самої адаптації студентів освітнього процесу.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВІВ УЧБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЧИННИКА УСПІШНОЇ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ ДО ЗВО

2.1. Організація та психодіагностичний інструментарій дослідження мотивів учбової діяльності як чинника успішної адаптації студентів

У другому розділі кваліфікаційної роботи ми вивчали мотивацію до навчання та особливості процесу адаптації студентів першого курсу до навчання у закладі вищої освіти.

Емпіричну вибірку наукового дослідження склали студенти першого курсу Херсонського державного університету, факультету психології, історії та соціології, віком від 17 до 19 років. Загальна кількість досліджуваних – 41 особа.

Використано наступні психодіагностичні методики для вирішення поставлених завдань та мети дослідження:

1. Методика «Діагностика навчальної мотивації студентів» (А. Реан і В. Якунін, модифікація Н. Бадмаєвої), з метою вивчити навчальну мотивацію студентів (Райгородський Т. І.) [28].

2. Методика «Вивчення мотивації навчання у виші» Т. Ільїної, з метою виявити домінуючий мотив навчання у закладі вищої освіти (Ільїн Є. П.) [13].

3. Багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність» (МЛО - АМ) А. Маклакова та С. Чермяніна, з метою діагностики адаптивних можливостей досліджуваних (Райгородський Т. І.) [28].

4. Методи математико-статистичної обробки даних (t-критерій Стьюдента) (Сидоренко Є. В.) [32].

Методика «Вивчення мотивації навчання в виші» Т. Ільїної (Ільїн Є. П.) [13] використовується для виявлення домінуючого мотиву

навчання студентів у закладах вищої освіти, а саме: придбання знань, оволодіння професією, професійними навичками, отримання диплома. В опитувальник містяться твердження, які не обробляються, вони є для маскування. Взагалі опитувальник містить в собі 50 тверджень. Респонденти має надати відповідь «так», або «ні». Отримані результати підраховуються за ключем. Опитувальник містить три шкали: «придбання знань» (прагнення до придбання знань, появ допитливості); «оволодіння професією» (прагнення студентів оволодіти професійними знаннями та професійно важливими якостями); «отримання диплома» (прагнення отримати диплом при формальному засвоєнні знань, пошук обхідних шляхів для здачі сесії).

Методика «Діагностика навчальної мотивації студентів» (А. Реан, В. Якунін, модифікація Н. Бадмаєвої) використовується нами в кваліфікаційній роботі для діагностики навчальної мотивації студентів. Вона містить в собі 34 твердження. Респондентам необхідно оцінити за 5-бальною шкалою наведені мотиви навчальної діяльності за рівнем значимості, де: 1 бал характеризує мінімальну значущість мотиву, 5 балів – максимальну. При обробці отриманих результатів слід підрахувати середній показник за кожною шкалою методики. Методика містить в собі сім шкал: «комунікативні мотиви», «мотиви уникнення», «мотиви престижу», «професійні мотиви», «мотиви творчої самореалізації», «навчально-пізнавальні мотиви» та «широкі соціальні мотиви» (Райгородський Т. І.) [28].

Багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність» (МЛО-АМ) А. Маклакова та С. Чермяніна (Райгородський Т. І.) [28] призначений для оцінки адаптаційних можливостей студентів, враховуючи соціально-психологічні та деякі психофізіологічні показники, які зображують узагальнені особливості нервово-психічного і соціального розвитку особистості. Опитувальник ґрунтується на розумінні адаптації особистості як безперервний процес активного

приспосовування до мінливих умов соціального середовища та професійної діяльності. Складається із 165 тверджень та містить в собі наступні шкали: «достовірність» (Д), «нервово-психічна стійкість» (НПУ), «комунікативні особливості» (КО), «моральна нормативність» (МН), «суїцидальний ризик» (Ср), «адаптивні здібності», «особистий адаптативний потенціал» (АС). Шкала АС містить в собі шкали «нервово-психічної стійкості», «комунікативних особливостей», «моральної нормативності» та свідчить в цілому про адаптаційні можливості студентів. Обробка результатів здійснюється за ключем за кожною із шкал. Кожен збіг з «ключем» оцінюється в один «сирий» бал. Розпочинати обробку необхідно зі шкали «достовірності», якщо досліджуваний набирає більше ніж 10 балів, результати вважаються недостовірними. «Сирі» бали слід перевести в стени за допомогою таблиці.

2.2. Аналіз змістових характеристик мотивації студентів як чинника успішної адаптації до навчання у ЗВО

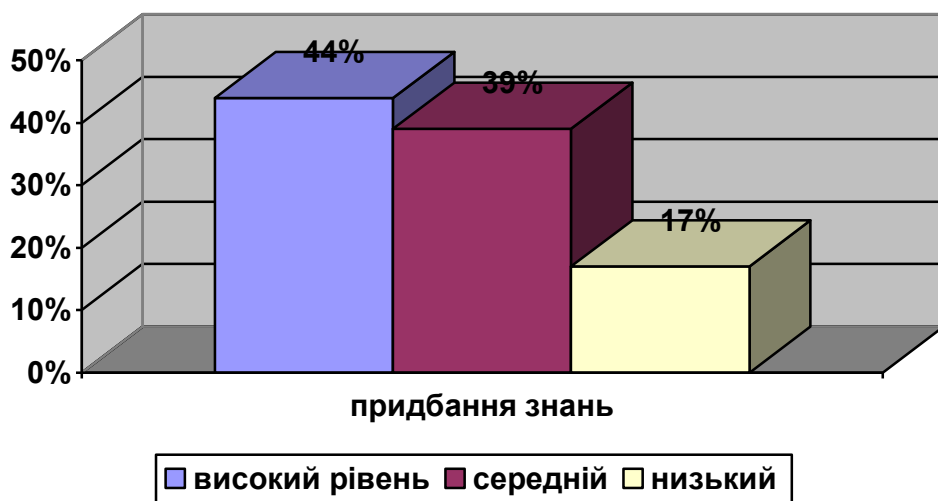
Спочатку нами було розглянуто отримані результати за *методикою «Вивчення мотивації навчання в виші» Т. Ільїної*, з метою діагностики домінуючої навчальної мотивації студентів. Отримані результати зображені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Результати досліджуваних за рівнями мотивації за методикою «Вивчення мотивації навчання в виші»і Т. Ільїної

Рівні мотивації	Шкали за методикою					
	Отримання знань		Оволодіння професією		Отримання диплому	
	Кіл-ть чоловік	Відсотки	Кіл-ть чоловік	Відсотки	Кіл-ть чоловік	Відсотки
Високий рівень	18	44 %	24	59 %	20	49 %
Середній рівень	16	39 %	16	39 %	17	41 %
Низький рівень	7	17 %	1	2 %	4	10 %

Аналізуючи отримані результати, нами було встановлено, що за шкалою «Придбання знань» (отримані результати зображені на рис. 2.1) у 44 % досліджуваних студентів першого курсу діагностовано високий рівень. Тобто, ми можемо стверджувати, що для них властиво велике прагнення отримувати знання та виявляти допитливість при вивченні навчального матеріалу. 39 % досліджуваних студентів мають середній рівень за цим показником, що вказує на ситуаційне прагнення отримувати знання, що може бути обумовлено рівнем зацікавленості студентів. Та 17 % досліджуваних мають низький рівень за шкалою «Придбання знань». Тобто, для них не властиво мати бажання навчатися, отримувати знання, для них не властиво домінування пізнавального інтересу. Ми можемо припустити, що навчаючись у закладі вищої освіти ці студенти мотивовані не навчанням, тому можуть мати складнощі в адаптації.

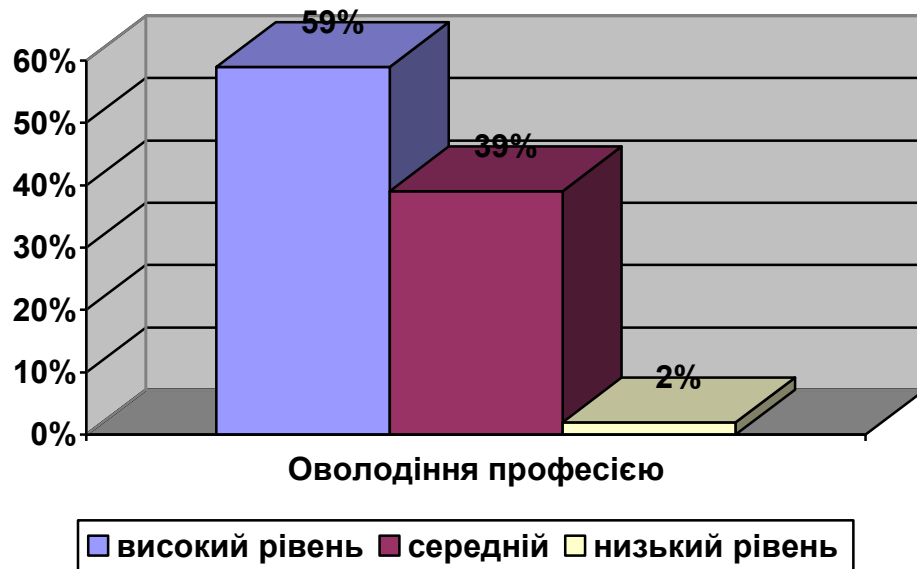
Рисунок 2.1 – Графічне зображення розподілу результатів досліджуваних за шкалою «придбання знань» за методикою «Вивчення мотивації навчання в виші» Т. Ільїної

Таким чином, ми можемо стверджувати, що для більшості досліджуваних студентів першого курсу властиво високий рівень прагнення отримувати знання, проявляти допитливість в навчанні.

Далі нами було розглянуто отримані результати за шкалою «Оволодіння професією» (див. рис. 2.2.). Встановлено, що високі показники щодо оволодіння професійними знаннями і бажанням сформувати важливі професійні якості властиво для 59 % досліджуваних студентів.

39 % досліджуваних мають середній рівень за цією шкалою, що свідчить про ситуаційний прояв бажання отримувати професійні навички, знання, вміння, розвивати якості, що є необхідними для освоєння професії. Таким чином, ми можемо припустити, що для них важливо постійно отримувати підтримку, додаткову мотивацію для досягнення оволодіння професійними навичками.

Рисунок 2.2 – Розподіл результатів досліджуваних студентів першого курсу за шкалою «Оволодіння професією» за методикою «Вивчення мотивації навчання в виші»

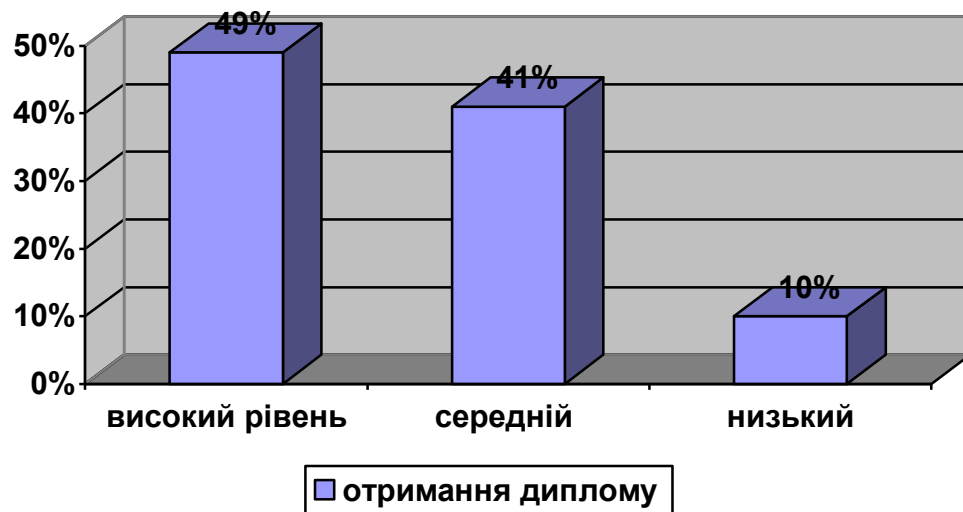
Та лише у 2 % досліджуваних студентів першого курсу виявлено низький рівень до прагнення оволодіти професійними знаннями та професійними якостями під час навчання в університеті. Тобто, для них не властиво прагнення на момент тестування працювати за професією, яку вони отримують в університеті, можуть переживати певне розчарування в цій професійній сфері. Також такі результати можуть

свідчити про те, що досліджувані першокурсники ще не зовсім розуміють особливості своєї професії та не усвідомили свій вибір.

Таким чином, ми можемо стверджувати, що для більшості студентів першого курсу властиво бажання оволодіння професійними знаннями та сформувати в майбутньому важливі професійні якості.

За шкалою «Отримання диплому» нами було виявлено, що 49 % досліджуваних студентів першого курсу мають лише бажання придбати диплом при формальному засвоєнні знань та знаходження обхідних шляхів при складанні екзаменів та заліків. Отримані результати зображені на рис. 2.3.

Ще 41 % досліджуваних студентів прагнуть отримати диплом з інших причин, таких як: диплом про вищу освіту мають друзі, це престижно, модно, цього хочуть мої батьки і таке інше.

Рисунок 2.3 – Наочне зображення результатів досліджуваних за шкалою «Отримання диплому» за методикою «Вивчення мотивації навчання в виші» Т. Ільїної

Також нами було виявлено, що для 10 % досліджуваних студентів першого курсу отримання диплому зовсім не має значення. Тобто, ми можемо стверджувати, що для них властиво отримання знань, професійних навичок, умінь, розвинути власні професійні якості, що необхідні, а ось отримання диплому є другорядним. Диплом для них є як

додаток, саме головне, це власне професійне навчання та професійне становлення їх як майбутніх фахівців. Вони впевнені в своєму професійному виборі.

Отже, нами було виявлено, що домінуючим мотивом навчання у вищому закладі освіти у студентів першого курсу є оволодіння професією отримання професійних знань, вмінь, навиків, якостей, цей мотив домінує у 59% досліджуваних, на другому місці знаходиться мотив – отримання диплому (даний мотив є домінуючим у 49 % досліджуваних). Мотив отримання знань поки що займає останнє місце. Цей мотив домінує лише у 19% досліджуваних. Отримані результати зображені в таблиці 2.2. Тобто, не зважаючи на те, що першокурсники хочуть оволодіти професією, сформувані професійно важливі якості, вони поки що більш схильні до формального засвоєння знань. На нашу думку, такі результати свідчать про те, що першокурсники ще не розуміють особливостей навчального процесу та важливість оволодіння ними новими знаннями. Вони нібито хочуть стати гарними професіоналами, але ще не розуміють навіщо для цього їм потрібно вивчати стільки різних та нових предметів.

Таблиця 2.2.

Результати досліджуваних за методикою «Вивчення мотивації навчання в виші» Т. Ільїної (домінування за шкалами)

	Шкали		
	Отримання знань	Оволодіння професією	Отримання диплому
Кількість осіб	18	24	20
Відсоткова доля, %	44 %	59 %	49 %

Також слід зазначити, що під час більш детального аналізу отриманих результатів за методикою вивчення мотивації навчання в вузі Т. Ільїної, нами було встановлено, що 27 % досліджуваних студентів першого курсу проявляють цікавість та прагнуть придбати знання для

оволодіння професійними навичками, що свідчить про адекватний вибір цими студентами професії та задоволеність нею. Отримані результати зображені в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3.

Результати досліджуваних за методикою «Вивчення мотивації навчання в виші» Т. Ільїної (домінування декількох мотивів)

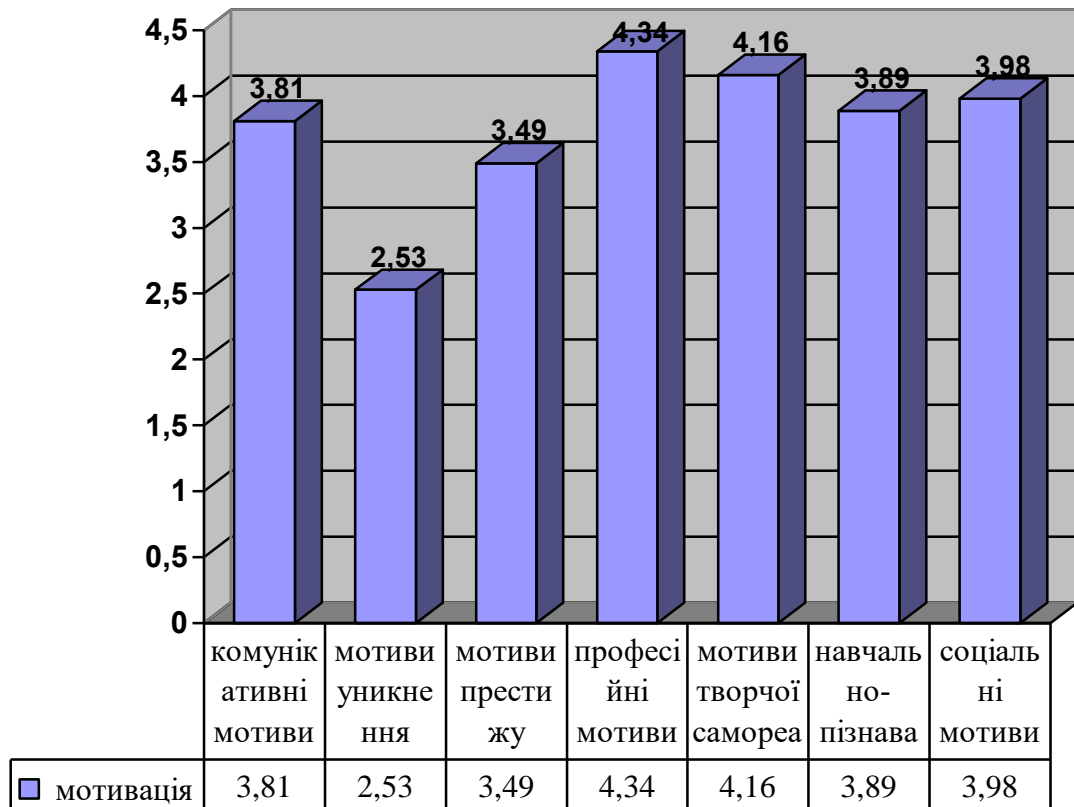
Шкали	Кількість досліджуваних	Відсоткова доля, %
Отримання знань та отримання диплому	6	15%
Оволодіння професією та отримання диплому	13	32 %
Отримання знань та оволодіння професією	11	27 %

Також нами було виявлено, що 32 % досліджуваних студентів мотивовані оволодіти професією, професійними знаннями, якостями, навичками і як підтвердження цього отримати диплом відповідно до обраної спеціальності. Та ще 15 % досліджуваних прагнуть отримати диплом при формальному засвоєнню знань.

Далі в кваліфікаційній роботі нами було розглянуто отримані результати за методикою «Діагностика навчальної мотивації у студентів» (А. Реана, В. Якуніна, модифікація Н. Бадмаєвой). Результати зображені на рис. 2.4.

Аналізуючи отримані результати, нами було встановлено, що на першому місці для досліджуваних студентів першого курсу знаходяться професійні мотиви (середній бал – 4,39 балів). Тобто, для них важливо прагнення до успішної діяльності, оволодіння професійними знаннями, навичками, вміннями, якостями.

На другому місці за рівнем значимості є мотиви творчої самореалізації (середній бал – 4,16 балів). Тобто, для досліджуваних студентів є важливим знайти можливість творчо самореалізуватися. Вони схильні до пошуку та використання активних методів навчання, наприклад таких, як: проблемний, досліджування, частково-пошуковий.

Рисунок 2.4 – Графічне зображення розподілу домінування навчальної мотивації у студентів за методикою «Діагностика навчальної мотивації у студентів» Н. Бадмасвої

На третьому місці розташовані соціальні мотиви (середній бал – 3,98 балів). Отже, ми можемо стверджувати, що для студентів-першокурсників є важливим прагнення зайняти певне місце в суспільстві, отримати признання та визнання, повагу зі сторони навколишнього середовища.

На четвертому місці знаходиться навчально-пізнавальна мотивація (середній бал – 3,89 балів). Тобто, ми можемо стверджувати, що для студентів властиво прагнення до засвоєння інформації, отримання нових знань. Вони схильні проявляти інтерес до самостійного придбання знань, до різних методів наукового пізнання, намагаються організувати власну саморегуляцію навчальної роботи та раціональну організацію своєї навчальної праці.

На п'ятому місці у досліджуваних знаходяться комунікативні мотиви. Тобто, ми можемо стверджувати, що для них менше властиво

прагнення до забезпечення ініціативної участі в спілкуванні, характерно слабо виражена потреба у спілкуванні оточуючими.

І на останньому місці за значимістю для студентів першого курсу знаходяться мотиви престижу та мотиви уникнення. Тобто, ми можемо стверджувати, що для них не властиво прагнення до самоствердження, бути найкращим та не властиво в будь-якій ситуації діяти так, що будь-якою ціною уникнути невдачі, властиво ризикувати для досягнення поставленої мети.

Отже, після проведення методики «Діагностика навчальної мотивації у студентів» (А. Реана, В. Якуніна, модифікація Н. Бадмаєвой) з метою діагностики навчальної мотивації студентів-першокурсників, встановлено, що домінуючими мотивами є професійні мотиви, мотиви творчої самореалізації та соціальні мотиви. Тобто, студентів приваблює можливість стати кваліфікованим фахівцем у своїй справі і при цьому отримати соціальне схвалення. Не менш важливим аспектом у навчальній діяльності, студенти називають творчу активність. Таким чином, завдання, що вимагають креативності та відходу від стереотипів, будуть виконуватися з великим завзяттям і інтересом. Мотив уникнення навчання майже не виражений, тобто відкритого небажання вчитися у студентів немає, але і зацікавленість в отриманні нових знань виражена недостатньо (займає четверте місце). Тобто, ми можемо зробити припущення, що у досліджуваних студентів-першокурсників виражена наявність орієнтації лише на отримання диплома (поєднання професійного і соціального мотивів).

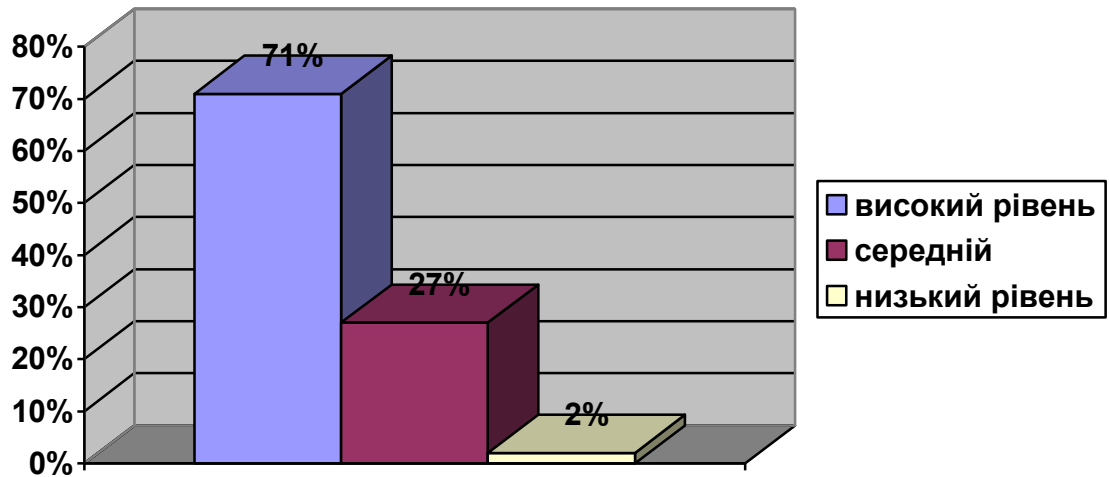
За допомогою багаторівневого особистісного опитувальника «Адаптивність» А. Маклакова та С. Чермяніна ми вивчали адаптивні можливості студентів першого курсу. Розподіл даних за методикою зображений в таблиці 2.4., що дає нам змогу наглядно побачити, як розподілилися результати.

**Результати дослідження адаптивних можливостей у студентів
першого курсу**

Шкали	Рівень					
	Високий		Середній		Низький	
	Кіл-ть осіб	%	Кіл-ть осіб	%	Кіл-ть осіб	%
Нервово-психічна стійкість	29	71 %	11	27 %	1	2 %
Комунікативні особливості	31	75 %	8	20 %	2	5 %
Моральна нормативність	26	63 %	11	27 %	4	10 %
Суїцидальний ризик	0	0 %	4	10 %	37	90 %
Особистий адаптивний потенціал	24	59 %	15	37 %	2	4 %

Аналіз результатів опитувальника за шкалою «Нервово-психічна стійкість» свідчить про те, що більшість студентів першого курсу (71 % досліджуваних) мають високий рівень за цим показником (див. рис. 2.5.). Тобто, ми можемо стверджувати, що для них властиво високий рівень нервово-психічної стійкості і поведінкової регуляції, висока адекватна самооцінка і реальне сприйняття дійсності. Для них характерний високий рівень саморегуляції. Властивий надійний захист від дії стрес-факторів звичайних життєвих ситуацій, що базується на впевненості в собі, оптимістичності та активності. Не виявлено частих коливань настрою, підвищеної збудливості, дратівливості, недостатньої саморегуляції. Отже, досліджувані не схильні до нервово-психічного зриву.

27 % досліджуваних мають середні показники за цією шкалою, що свідчить про задовільну нервово-психічну стійкість, а отже досліджувані ситуаційно можуть переживати стан емоційного, морального, психічного, нервового напруження. На них впливають стресори звичайних життєвих ситуацій, тому що їм властивий ненадійний захист від дії стрес-факторів. Досліджувані цієї групи менш впевнені в собі, ситуаційно оптимістичні. Ми можемо охарактеризувати їх як людей, які зазнають труднощів в процесі адаптації до нових умов.

Рисунок 2.5 – Розподіл результатів досліджуваних за шкалою «Нервово-психічної стійкості» за опитувальником «Адаптивність»

Крім цього варто відмітити, що нами було діагностовано лише 2% досліджуваних з низьким рівнем нервово-психічної стійкості. Тобто, ми можемо стверджувати, що для незначної частини студентів першого курсу властиво проявляти низьку регуляцію власної поведінки, бути схильними до нервово-психічних зривів, не мати адекватної самооцінки та реального сприйняття дійсності.

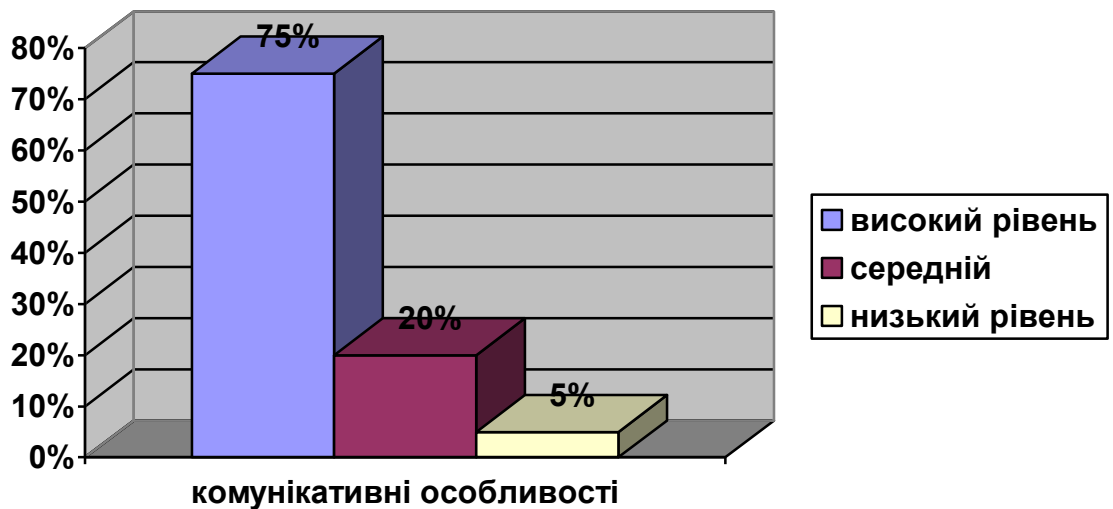
Далі нами було розглянуто результати за шкалою «Комунікативні особливості». Отримані дані зображені на рис. 2.6. Встановлено, що 75 % досліджуваних мають високий рівень за цією шкалою. Тобто, для них більш властиво високий рівень розвитку комунікативних здібностей, прояв гарних вмінь досягати контакту та взаєморозуміння з оточуючими, легко встановлювати контакти з товаришами. Не схильні до конфліктів, відчують потребу в спілкуванні, намагаються розширювати коло знайомих, допомагати близьким, друзям, проявляти ініціативу в спілкуванні.

20 % досліджуваних мають середній рівень за шкалою «Комунікативні особливості». Тобто, для них більш характерно ситуаційний прояв вміння налагоджувати та досягати контакту з навколишніми, можуть проявляти риси конфліктності та агресивності в

певних ситуаціях. Прагнуть до контактів з людьми, не обмежують коло своїх знайомств, проте «потенціал» цих схильностей не недостатню стійким.

Ще 5 % досліджуваних студентів першого курсу мають низький рівень за цією шкалою, що свідчить про низький рівень розвитку комунікативних здібностей, утруднення в побудові контактів з навколишніми людьми, схильність до прояву агресивності, підвищеної конфліктності.

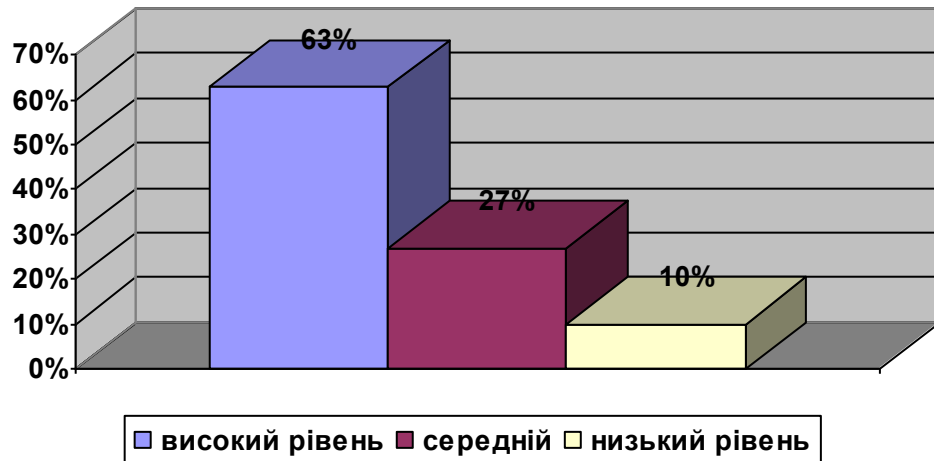

Рисунок 2.6 – Наочне зображення результатів досліджуваних студентів-першокурсників за шкалою «Комунікативні особливості»

Далі ми аналізували та інтерпретували отримані результати за шкалою «Моральна нормативність». Отримані результати зображені на рис. 2.7. Встановлено, що більшість досліджуваних студентів першого курсу (63 % досліджуваних) мають високий рівень за цією шкалою. Тобто, для більшості досліджуваних студентів властиво реально оцінювати свою роль в колективі, орієнтуватися на дотримання загальноприйнятих норм поведінки.

27 % досліджуваних мають середні показники, а отже, для них більш характерно ситуаційно сприймати пропоновану для них певну соціальну роль, морально-етичні норми поведінки та відношення до вимог безпосереднього соціального оточення.

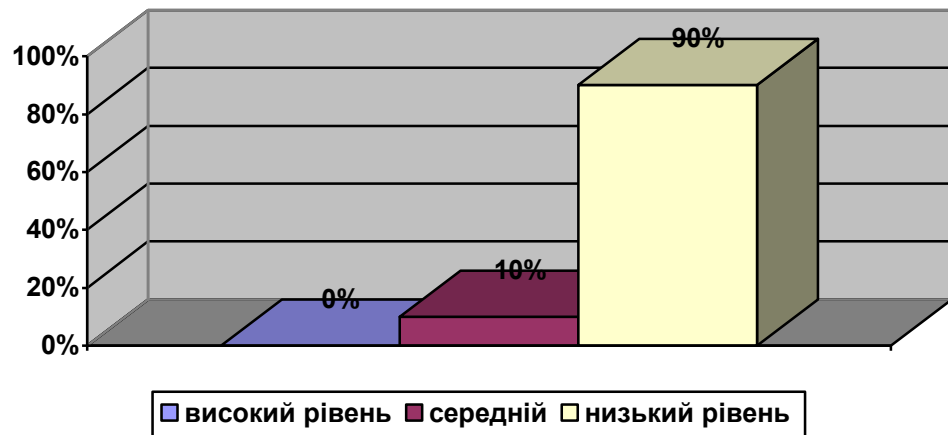
10 % – мають низький рівень за шкалою «моральна нормативність». Отже, ці студенти першого курсу мають низький рівень соціалізації, для них властиво неадекватна оцінка свого місця і ролі в колективі, відсутність прагнення дотримуватися загальноприйнятих норм поведінки.

Рисунок 2.7 – Розподіл результатів за шкалою «моральна нормативність» серед досліджуваних студентів першого курсу

За шкалою «Суїцидальний ризик» нами не було виявлено жодного досліджуваного студента першого курсу з високим рівнем (див. рис. 2.8.). Більшість студентів-першокурсників (90% досліджуваних) мають низькі показники за цією шкалою, що свідчить про їх нервово-психічну стійкість, емоційну врівноваженість, стійкість до дії стрес-факторів, мають гарний настрій, сприятливе самопочуття.

Однак варто зазначити, що 10 % досліджуваних студентів першого курсу мають середній рівень результатів за шкалою «Суїцидальний ризик», що свідчить про їх схильність до переживання легкої депресії, властиво ситуаційно проявляти подавлені настрій, відсутність ентузіазму, бажання що-небудь робити. Такі переживання можуть виникнути через зміну умов та обставин життя, що склалася в момент тестування.

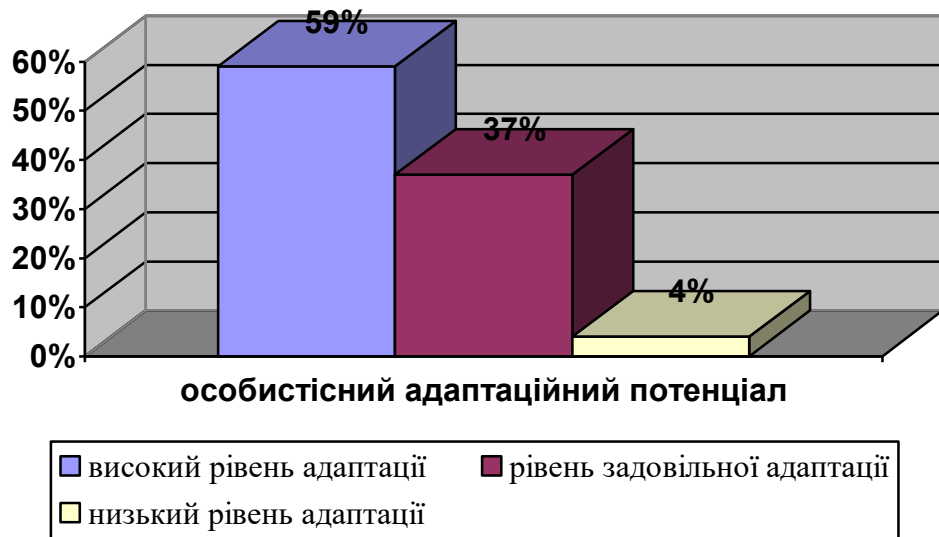

Рисунок 2.8 – Результати досліджуваних за шкалою «Суїцидальний ризик» за багаторівневим особистісним опитувальником «Адаптивність»

Далі нами було проаналізовано отримані результати за шкалою «Особистісний адаптивний потенціал». Отримані результати зображені на рис. 2.9. Встановлено, що більшість студентів першого курсу (59 % досліджуваних) мають гарні адаптаційні здібності. Тобто, студенти, що мають високі показники за цією шкалою досить легко адаптуються до нових умов діяльності, швидко вливаються в новий колектив, досить легко і адекватно орієнтуються в ситуації, швидко виробляють стратегію власної поведінки. Зазвичай є не конфліктними з високою емоційною стійкістю. Їх функціональний стан в період адаптації залишається в межах норми, працездатність зберігається.

37 % досліджуваних студентів мають задовільну адаптацію. Тобто, для них більш характерно наявність ознак різних акцентуацій, які в звичних умовах частково компенсовані і можуть проявлятися при зміні діяльності. Тому їх успіх адаптації обумовлений в значній мірі зовнішніми умовами, навколишнім середовищем. Для них, зазвичай, властиво наявність невисокої емоційної стійкості. Процес соціалізації ускладнений, можливе виникнення асоціальних зривів, проявів агресивності і конфліктності. Функціональний стан на початковому

етапі адаптації може бути порушеним. Особистості, що мають задовільну адаптацію вимагають постійного контролю.

Рисунок 2.9 – Розподіл результатів досліджуваних студентів першого курсу за показником особистісного адаптивного потенціалу

Ще 4 % досліджуваних студентів першого курсу мають знижену адаптацію. Тобто, для них більш властиво мати ознаки явних акцентуацій характеру і деякі ознаки психопатій. Процес адаптації протікає досить важко. Можливі нервово-психічні зриви, тривалі порушення функціонального стану. Для них характерно мати низьку нервово-психічну стійкість, проявляти конфліктність, можуть допускати делінквентні вчинки.

Отже, аналізуючи отримані результати за багаторівневим особистісним опитувальником «Адаптивність» А. Маклакова та С. Чермяніна, встановлено, що для більшості досліджуваних студентів першого курсу характерно високий рівень нервово-психічної стійкості, гарні комунікативні здібності, висока моральна нормативність та низький рівень суїцидального ризику. Тобто, для них характерно наявність високого рівня саморегуляції, надійний захист від дії стрес-факторів звичайних життєвих ситуацій, що базується на впевненості в собі, оптимістичності та активності. Проявляють вміння досягати

контакту та взаєморозуміння з оточуючими, легко встановлювати контакти з товаришами, схильні реально оцінювати свою роль в колективі, орієнтуватися на дотримання загальноприйнятих норм поведінки. Крім цього встановлено, що більшість студентів-першокурсників мають хороші адаптивні здібності, однак є студенти, у яких виявлено низький рівень адаптаційного потенціалу, у яких процес адаптації протікає з ускладненнями.

Спираючись на отримані результати за допомогою багаторівневого особистісного опитувальника «Адаптивність» А. Маклакова та С. Чермяніна за шкалою «Особистий адаптивний потенціал», що виявляє рівень адаптаційних здібностей особистості, встановлено, що 59 % досліджуваних студентів (24 особи) мають високий рівень адаптаційних здібностей, 37 % досліджуваних (15 осіб) мають задовільну адаптацію, що свідчить про можливі ускладнення процесу адаптації через зовнішні умови, та 4 % досліджуваних (2 особи) мають знижену адаптацію, у них процес адаптації протікає досить складно. Тому було розділено досліджуваних студентів-першокурсників на дві групи, враховуючи їх адаптаційні можливості. До першої групи увійшли студенти, які легко адаптуються до нових умов, мають високий рівень розвитку адаптаційних здібностей. До другої групи увійшли студенти, які можуть зазнавати труднощів в процесі адаптації, мати ускладнений процес соціалізації. Це студенти, що мають задовільну та знижену адаптацію.

З метою оцінити достовірність відмінностей та виявити статистичні розбіжності вибірок з різним рівнем адаптивних можливостей нами було використано t-критерій Стьюдента для незалежних вимірів.

Виявлено достовірні розбіжності у рівні прояву мотиву отримання знань у студентів, що мають високий та задовільний рівень адаптивних можливостей, за t-критерієм Стьюдента, які свідчать про те, що студенти, що мають вищий рівень адаптивних здібностей більш схильні

до прагнення отримання знань, ніж студенти-першокурсники, що мають більш низький рівень розвитку адаптивних можливостей ($t_{\text{емп}}=2,09 > t_{\text{кр}}=2,02$, при $p \leq 0,05$). Тобто, для студентів-першокурсників з високим рівнем адаптаційних здібностей більш властиво виявляти допитливість при вивченні навчального матеріалу, прагнути до активного набуття знань для оволодіння професійними навичками та вміннями.

Також за допомогою t-критерієм Стьюдента нами виявлено достовірність розбіжностей за рівнем сформованості професійних ($t_{\text{емп}}=2,3 > t_{\text{кр}}=2,02$, при $p \leq 0,05$) та навчально-пізнавальних мотивів ($t_{\text{емп}}=2,18 > t_{\text{кр}}=2,02$, при $p \leq 0,05$) між студентами першого курсу з високим та задовільним рівнем адаптаційних здібностей. Тобто, студенти з високим рівнем адаптації більш схильні прагнути до оволодіння професійними знаннями, вміннями, навичками, більше виявляти допитливість, прагнення до засвоєння навчальної інформації, отримання нових знань, ніж студенти, що мають задовільний рівень адаптації.

Також варто зазначити, що за показниками «мотив отримання диплому», «мотив володіння професією», «комунікативні мотиви», «мотиви уникнення», «мотиви престижу», «соціальні мотиви», «мотиви творчої самореалізації» нами не було встановлено достовірних розбіжностей серед студентів першого курсу, що мають високий та задовільний рівень адаптаційних здібностей.

Висновки до другого розділу

За методикою «Вивчення мотивації навчання в виші» Т. Ільїної, яку використовували з метою діагностики домінуючої навчальної мотивації студентів, встановлено, що для більшості досліджуваних студентів першого курсу властиво високий рівень прагнення отримувати знання, проявляти допитливість в навчанні, характерно домінування бажання

оволодіти професійними знаннями та сформувати в майбутньому важливі професійні якості.

За методики *«Діагностика навчальної мотивації у студентів»* (А. Реана, В. Якуніна, модифікація Н. Бадмаєвої) виявлено, що домінуючими мотивами досліджуваних студентів перших курсів є професійні мотиви, мотиви творчої самореалізації та соціальні мотиви. Тобто, студентів приваблює можливість стати кваліфікованим фахівцем у своїй справі і при цьому отримати соціальне схвалення. Не менш важливим аспектом у навчальній діяльності, студенти виокремлюють творчу активність. Мотив уникнення навчання майже не виражений, тобто відкритого небажання вчитися у студентів немає, але і зацікавленість в отриманні нових знань виражена не досить сильно (займає четверте місце). Таким чином ми можемо зробити припущення, що у досліджуваних студентів-першокурсників виражена наявність орієнтації лише на отримання диплома (поєднання професійного і соціального мотивів).

За допомогою *багаторівневого особистісного опитувальника «Адаптивність»* А. Маклакова та С. Чермяніна встановлено, що для більшості досліджуваних студентів першого курсу характерно високий рівень нервово-психічної стійкості, гарні комунікативні здібності, висока моральна нормативність та низький рівень суїцидального ризику. Тобто, для них характерний високий рівень саморегуляції, властивий надійний захист від дії стрес-факторів, що базується на впевненості в собі, оптимістичності та активності. Проявляють гарні вміння налагоджувати контакт та взаєморозуміння з оточуючими, легко встановлювати контакти з товаришами. Також властиво реально оцінювати свою роль в колективі, орієнтуватися на дотримання загальноприйнятих норм поведінки.

Крім цього встановлено, що більшість студентів-першокурсників мають хороші адаптивні здібності, однак є студенти, у яких виявлено

низький рівень адаптаційного потенціалу, у яких процес адаптації протікає з ускладненнями.

За допомогою t-критерієм Стьюдента нами було виявлено достовірність розбіжностей за рівнем сформованості професійних, навчально-пізнавальних мотивів та прояву прагнення отримати знання між студентами першого курсу з високим та задовільним рівнем адаптаційних здібностей. Тобто, студенти з високим рівнем адаптації більш схильні виявляти допитливість при вивченні навчального матеріалу, прагнути отримувати нові знання, оволодіти професійними знаннями, вміннями, навичками, більш схильні проявляти інтерес до різних методів наукового пізнання, ніж студенти, що мають задовільний рівень адаптації та можуть зазнавати складнощі в процесі соціалізації.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило нам зробити наступні висновки:

1. Вивчивши наукову літературу з проблеми дослідження, встановлено, що основний зміст процесу адаптації студентів-першокурсників до навчання у закладі вищої освіти полягає в освоєнні нових навчальних форм, оцінок, способів і прийомів самостійної роботи та інших вимог, навчання новим видам наукової діяльності, формуванні нового ставлення до професії, пристосування до нового колективу, його традицій, пристосування до нових умов побуту (якщо окреме проживання без батьків, або в гуртожитку), новим формам використання вільного часу. Також в умовах соціально-психологічної адаптації студентам молодших курсів доводиться усвідомлювати та звикати до нової соціальної ролі – в процесі спілкування, діяльності, самопізнання здійснюється перетворення їх внутрішнього потенціалу за допомогою адаптаційних механізмів: когнітивного, емоційного, практичного, що обумовлюють поведінку студента в різноманітних ситуаціях навчальної діяльності. Також встановлено, що залежно від походження психологічні проблеми адаптації першокурсників можна класифікувати на мотиваційні, раціональні та поведінкові.

2. Формування майбутнього фахівця і ефективна самореалізація особистості у майбутній професійній діяльності обумовлена досить значною кількістю чинників, серед яких є саме мотивація до професійного навчання у закладах вищої освіти та проходження успішної адаптації першокурсників на початковому етапі фахового навчання. Також слід зазначити, що навчальна діяльність є полімотивованою. Існують різні класифікації навчальних мотивів. Нами розглянуто класифікації А. Маркової, Л. Божович, П. Якобсона, В. Апелъта.

Навчально-пізнавальна мотивація особистості розглядається як складна система чинників та механізмів, що можуть постійно змінюватися, взаємовпливати, спрямовувати особистість на успішне засвоєння знань, формування умінь та навичок для розвитку фахових компетентностей та забезпечувати адаптивні процеси розвитку молоді як професійного, так й індивідуально-особистісного характеру. Мотивація визначає не тільки поведінку особистості, а й її активність та спрямованість.

3. Виявлено, що для більшості студентів першого курсу більш властиво високий рівень прагнення отримувати знання, проявляти допитливість в навчанні, характерно домінування бажання оволодіти професійними знаннями та сформувати в майбутньому важливі професійні якості, виражена орієнтація на отримання диплому. Домінуючими мотивами є професійні мотиви, мотиви творчої самореалізації та соціальні мотиви. Мотив уникнення навчання та мотиви престижу майже не виражені. Характерний високий рівень нервово-психічної стійкості, гарні комунікативні здібності, висока моральна нормативність, низький рівень суїцидального ризику та високі адаптивні здібності. Встановлено, що студенти зі здатністю до високого рівня адаптації більш схильні виявляти допитливість при вивченні навчального матеріалу, проявляти інтерес до різних методів наукового пізнання, прагнути отримувати нові знання, оволодіти професійними знаннями, вміннями, навичками, ніж студенти, що мають задовільний рівень адаптації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бохонкова Ю. О. Социально-психологическая адаптация студенчества в условиях вуза. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. № 2 (7). 2004. С. 138-149.
2. Бусловская Л. К., Рыжкова Ю. П. Нарушение адаптации у студентов первокурсников университета. *Адаптационная физиология и качество жизни: проблемы традиционной и инновационной медицины*: матер. междунар. симпоз. М.: РУДН, 2008. С. 71–73.
3. Галус О. М. Жити по-новому: проблема адаптації першокурсників до навчання у ВНЗ та її педагогічні основи. *Гуманітарні науки*. 2004. № 2. С. 46–52.
4. Гилюн О.В. Освітні мотивації студентської молоді. *Грані: науково-теоретичний і громадсько-політичний вісник Дніпропетровського національного університету імені О. Гончара*. Центр соціально-політичних досліджень. 2012. № 1. С. 102-104.
5. Гоцман О. Адаптація першокурсників до умов навчання у ВНЗ: основні труднощі та шляхи їх подолання. *Магістр*. Тернопіль: ТНПУ, 2007. Вип. 3. С. 48–51.
6. Гришанов Л. К., Цуркан В. Д. Социологические проблемы адаптации студентов младших курсов. *Психолого-педагогические аспекты адаптации студентов к учебному процессу в вузе*. Кишинев, 1990. С.29-41.
7. Добрянський І., Кузнєцова І. Адаптація першокурсників у приватному ВНЗ: складові психолого-педагогічного супроводу. *Вища школа*. 2012. № 3. С. 51–58.
8. Єфремова Г. Л. Фактори професійної адаптації студентів в умовах ВНЗ. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць / ред. кол.: І. Бех, Є. Голобородько, В. Олійник [та ін.]*. Донецьк: ДНУ, 2011. Вип. 11. С. 121–126.

9. Жигайло Н. Психологічні проблеми адаптації студентів-першокурсників і шляхи їх вирішення. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2004. № 4. С. 107–112.
10. Занюк С. С. Психологія мотивації. Київ: Либідь, 2002. 304 с.
11. Зимняя И. А. Педагогическая психология. М.: Логос, 2004. 384 с.
12. Іваненко І. Адаптація студентів-першокурсників. *Психолог. Шкільний світ*. 2008. № 40. С. 25–27.
13. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. СПб.: Питер, 2005. 508 с.
14. Карпова Е. В. Структура и генезис мотивационной сферы личности в учебной деятельности: автореф. дис. д-ра психол. наук: 19.00.07. Ярославль, 2009. 51 с.
15. Климова Е. К., Помазина О. А., Бакурова О. Н. Технологии психологического сопровождения адаптации студентов-первокурсников. *Психология в вузе*. 2007. № 4. С. 64–103.
16. Кочарян О. С., Фролова Є. В., Павленко В. М. Структура мотивації навчальної діяльності студентів: навч. посіб. Х.: Нац. аерокосм. ун-т ім. Є. М. Жуковського, 2011. 40 с.
17. Левківська Г. П. Проблеми соціально-психологічної адаптації студентів-першокурсників під час навчання у ВНЗ. *Інноваційний розвиток вищої освіти*: матеріал. Міжнар. наук.-метод. конф. (Київ, 10-11 березня 2010 року): тези доповідей. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т., 2010. С. 303-305.
18. Лызь Н.А. Образовательная компетентность студентов как фактор качества высшего образования. *Педагогика*. 2011. №5. С. 67–76.
19. Любченко Н. В. Психофізіологічні чинники адаптації студентів перших курсів до навчання у вищих навчальних закладах: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. психол. наук: 19.00.02. К., Ін-т психол. ім. Г. С. Костюка НАПН України, 2011. 20 с.
20. Маркова А. К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте: пособие для учителя. М.: Просвещение, 1983. 96 с.

21. Музика Л. Адаптація першокурсників до умов вищого навчального закладу як соціально-педагогічна проблема. *Магістр*. Тернопіль: ТНПУ, 2010. Вип. 11. С. 44–47.
22. Новосад Н. Особливості соціально-психологічної адаптації першокурсників до умов навчання у ВНЗ. *Актуальні напрямки психологічних досліджень на сучасному етапі розвитку суспільства: матеріали Всеукраїнської наук. конф. молодих учених та студ., 22-23 жовт.* / ред. кол.: Г. К. Радчук, І. П. Андрійчук, О. М. Кормило. Тернопіль, 2010. С. 76–82.
23. Перепечіна Н. М. Психологічна характеристика адаптації першокурсників до навчання у ВНЗ. *Практична психологія та соціальна робота*. 2012. № 8. С. 61–65.
24. Пінська О. Професійна мотивація як засіб підвищення ефективності навчальної діяльності студентів. *Проблеми трудової і професійної підготовки*. 2009. Вип. 14. С. 111–115
25. Попова Т. И. Психологические проблемы адаптации студентов к условиям вуза. *Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 6: Философия, политология, социология, психология, право, международные отношения*. 2007. № 2-2. С. 53-57.
26. Приступа В. В., Левківська Г. П. Психологічні засади адаптації студентів у вищих навчальних закладах. *Міжнародний науковий вісник*. Ужгород-Кошице-Міжкольц, 2011. Випуск 3 (22). Ч.1. С. 299-308.
27. Пухно С. В. Мотивація до навчання як фактор успішності адаптації першокурсників закладів вищої освіти. *Проблеми сучасної психології: збірник наукових праць*. 2018. № 1 (13). С. 121-126.
28. Райгородский Д. Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты: учебное пособие. Самара: Бахрах-М, 2001. 672 с.

29. Резник Т. І. Психологічний зміст труднощів у навчанні студентів – першокурсників. *Практична психологія та соціальна робота*. №1. 2002. С. 1-3.
30. Рогнинская Т. И. Особенности адаптационного периода для студентов в вузе. *Азбука педагогического труда*. М.: Высшая школа, 2001. С. 99 – 101.
31. Семиченко В. А. Психология деятельности. К.: Издатель Ешке А. Н., 2002. 248 с.
32. Сидоренко Е. В. Методы математической обработки в психологии. СПб.: Речь, 2006. 350 с.
33. Скрипник В. Особливості перебігу та самосприйняття соціально-психологічної адаптації студентів-першокурсників. *Психологія і суспільство*. 2005. № 2. С. 87–93.
34. Смоліна О. Особливості впливу мотивації на процес адаптації до навчання студентів другої вищої освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 12. Психологічні науки. 2020. Вип. 11 (56). С. 95-103.
35. Староста В. І., Попадич О. О. Мотивація навчальної діяльності студентів-першокурсників у процесі їх адаптації в умовах класичного університету. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: «Педагогіка, соціальна робота». 2019. Вип. 2 (45). С. 173-177
36. Фруктова Я. С. Психолого-педагогічні основи адаптації першокурсників до навчання у ВНЗ. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць*. Південноукраїнський регіональний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів / ред. кол.: В. Кузьменко, І. Бех, Є. Голобородько, В. Олійник [та ін.]. Херсон: РІПО, 2011. Вип. 10. С. 173–180.
37. Якобсон П. М. Психологические проблемы мотивации поведения человека. М.: Просвещение, 1969. 317 с.

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Чижий Євген Віталійович,
учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

- дотримуватися:
  - вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
  - принципів та правил академічної доброчесності;
  - нульової толерантності до академічного плагіату;
  - моральних норм та правил етичної поведінки;
  - толерантного ставлення до інших;
  - дотримуватися високого рівня культури спілкування;
- надавати згоду на:
  - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
  - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
  - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
  - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
  - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
  - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
    - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
    - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
    - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
    - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
    - відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
    - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
    - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
    - не підроблювати документи;
    - не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
    - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
    - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
    - не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
    - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
    - не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
    - не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

6 Березня 2020
(дата)

(підпис)

Євген Чижий
(ім'я, прізвище)